

»INKLUSIVE DE PROSTITUEREDE«
– et communitypsykologisk projekt

Louise Harder

Denne artikel er baseret på en kandidatafhandling og omhandler, hvordan en indsats rettet mod unge piger og kvinder, der har været udsat for sex-trafficking, kan være med til at bryde den tavshed, som omgærer prostitution. Emnet er inspireret af et ophold i Cambodja som frivillig arbejdende i et lokalt krisecenter, der retter sig mod sex-trafficking som en blandt flere kønsproblematikker i landet. Således handler denne artikel om at udforske mulighederne for at intervenere i forhold til prostitution i en cambodjansk kontekst samt undersøge, hvordan en communitypsykologisk tilgang kan kobles til denne intervention. I artiklen bliver communitypsykologien teoretisk forankret og koblet til temaer som eksklusion og »otherness«, der bliver udpeget som problematiske konsekvenser ved forståelsen af sex-trafficking. Der bliver argumenteret for, at disse temaer kalder på en form for intervention, der udfordrer og overskrider denne ekskludering gennem en inkluderende tilgang, og at communitypsykologien kan bidrage på relevante måder i forhold til intervention af prostitution. I artiklen bliver prostitution forstået som en kompleks, social problematik såvel som en ekskluderende praksis, og forståelsen bliver undersøgt i forhold til, hvad involveringen i prostitution indebærer og fører med sig. Der bliver argumenteret for, at den mest fremtrædende konsekvens af en involvering i prostitution er problemet at bryde med den, og der bliver i artiklen forslået en intervention rettet mod dette fokus. Interventionsforslaget er formet i forhold til og fremtræder som en udviklingsmulighed for det førnævnte lokale krisecenter i Cambodja og den hjælpeindsats, de tilbyder. Med et fokus på at bryde med prostitution bliver konkrete forslag foldet ud med hensyn til, hvordan krisecenteret kan implementere tilgængelighed i forhold til denne gruppe af unge piger og kvinder, der er/har været involveret i prostitution og dermed tilbyde en inkluderende intervention.

1. Indledning

I foråret 2002 arbejdede jeg som frivillig i et kvinde-krisecenter i Cambodja, der kæmper mod vold i hjemmet, voldtægt og sex-trafficking. Det meste af

---

Louise Harder er cand.psych. fra Københavns Universitet og arbejder pt. med dobbelt-belastningsproblematikker inden for misbrugsbehandling.

tiden opholdte jeg mig i et af krisecenterets fortrolige sheltere og fik der et indgående kendskab til både medarbejderne og deres arbejde, samt de unge piger og kvinder, der midlertidig opholdte sig der, og deres problematikker. Det var særlig sextrafficking-problematikken, som fangede min interesse, da disse unge pigers og kvinders tilstedeværelse i shelteret rummede en bragende tavshed både med hensyn til deres manglende fortællinger og mangel i de fortællinger, som blev fortalt. En tavshed, som ikke skal ses i lyset af, om de snakkede eller ej, fordi det gjorde de ligesom alle de andre i shelteret. Fra mit perspektiv var det en tavshed, der blev opretholdt af særlige måder at berette om deres oplevelser på og en tavshed, som blev forstærket ved, at de blev identificeret med disse fortællinger, som behandlingsværdige. Manglen på deres fortællinger gjorde de unge piger og kvinders stemmer usynlige og mangler i deres fortællinger bidrog til at gøre deres stemmer tavse. For mig førte denne tavshed til at gøre problematikken diffus og kompleks, hvilket gjorde den endnu mere svær at gribe fat i og have med at gøre. Det var i denne sammenhæng ikke underligt, at shelterets medarbejdere fandt denne gruppe af unge piger og kvinder sværest at hjælpe.

Denne artikel handler om, hvordan en indsats kan være med til at bryde den tavshed, som omgærer sextrafficking og prostitutionsområdet. Den handler om, hvordan en psykologisk tilgang til intervention kan bidrage med at hjælpe gruppen af medarbejdere med deres indsats rettet mod unge piger og kvinder, der bl.a. har været udsat for sextrafficking. Idet mit udgangspunkt og mine erfaringer er fra en konkret praksis og kontekst, så er mine perspektiver og interventionsforslag i artiklen også tænkt i forhold til denne konkrete praksis og kontekst, men der bliver ikke givet et fyldestgørende billede af shelterets virke og gøren. Inddragelse af dem her tjener et andet formål; at undersøge, hvordan en communitypsykologisk tilgang konkret kan kobles til intervention af prostitution i et land som Cambodja.

Jeg har valgt at inddrage en communitypsykologisk tilgang. Begrebet community lader sig ikke umiddelbart eller uproblematisk oversætte, hvorfor den engelske betegnelse er at foretrække (Berliner & Refby 2004, Nissen 2004). Dette gør ikke begrebet mere tydeligt, men netop dets flertydighed rummer dets force i denne sammenhæng. Om flertydigheden skriver Morten Nissen: *»Det synes som om netop begrebets evne til at opsuge stadig nye betydninger, og dermed tale til stadig flere – muligvis modstridende – interesser, ikke blot er dets overlevelsese- og udbredelsesmekanisme, men også en af dets vigtige indholdsbestemmelser. Når man vender sig mod »community«, så går man fra det snævre og entydige til det brede og mangfoldige. Hvis det er en opgave for videnskaben at stræbe mod begrebslig entydighed og logik, så er community og dets psykologi en udfordring, fordi det netop synes at fokusere på det ufokuserede, det uformlige – eller snarere det formbare – det tvetydige og mangesidede«* (ibid: 95f). At fokusere på »det endnu ikke formede« gør communitypsykologien åben i sin tilgang. Den stiller sig i en ikke-vidende position i forhold til den genstand, som den undersøger.

Ved at betragte »det formbare« kan denne tilgang netop rumme »sense making« af mange forskellige erfaringer, oplevelser mv. Dette mener jeg, gør communitypsykologien brugbar, når betydningerne er mangfoldige, sammensatte og modstridende, som i prostitution, og når betydningerne er underlagt en anden kulturel kontekst og praksis, som fx Cambodja.

Når psykologi rettes mod andre kulturelle sammenhænge og mere specifikt udviklingslande, så må anvendelsesaspektet og den praktiske relevans være det primære mål (Gergen et al. 1996, Berliner & Hommelgaard 1987). Med communitypsykologiens begreb »person-i-sammenhængen« må det enkelte menneske forstås i relation til sin bestemte livssammenhæng og ikke løsrevet herfra, og problemer og ressourcer bliver lokaliseret i disse sammenhænge og ikke i intrapersonelle forhold (Berliner & Refby 2004:23). På den måde må en intervention tage udgangspunkt i og arbejde med det allerede eksisterende, lokale community (Cornett et al. 2002, Berliner & Refby 2004). Jeg har hovedsagligt ladet mig inspirere af Berliner & Refby (2004) og Cornett et al. (2002). Særligt for dem er deres dobbelte perspektiv på intervention som en samtidig konstruktion af subjektivitet og fællesskaber. De inddrager fællesskabet som genstand for psykologisk intervention og ser interventionen som en deltager i en »...*punktering af de betretninger og problemløsninger, der findes*« i community'et. Interventionen er dermed ikke en udefrakommende behandling, der forsøges inkorporeret i community'et. Det gør en forskel om fokus rettes mod sygdom og mangler eller »...*styrke, ressourcer og sundhed*« (Berliner & Refby 2004:23). Med communitybegrebet vil communitypsykologien noget andet med psykologien. Mit communitypsykologiske projekt kan således ses som en indgriben i en konkret kontekst og praksis, nemlig det cambodjanske shelter og en indgriben i en social problematik, nemlig prostitution. Jeg lægger ud med at problematisere krisecenterets fokus på sextrafficking.

2. Problemet med sextrafficking

Trafficking eller menneskehandel generelt og sextrafficking i særdeleshed er et aktuelt, globalt problem, og hele sexindustrien må ses som en dybt indlejret global institution i sociale, kulturelle, økonomiske og politiske strukturer (O'Neill 2001). Det er ikke kun et problem for et tredjeverdensland som Cambodja, der fungerer som både modtager-, transit- og afsenderland. EU, FN og internationale organisationer skønner, at mellem 120.000 og 500.000 mennesker hvert år sælges til Vesteuropa (jf. www.stopkvindehandel.dk). I det internationale bistandsarbejde tenderes der til særligt at beskæftige sig med sextraffickingen i den tredje verden (Kempadoo & Doezema 1998). Det drejer sig om de personer, der bliver handlet ind i prostitution, og som er holdt fanget/tilbageholdt i prostitutionen. Enten bliver sextrafficking sidestillet med prostitution generelt, eller også bliver

den adskilt fra den »frivillige« prostitution (ibid.). Set i forhold til det internationale bistandsarbejdes udpegning er krisecenterets fokus på sextrafficking ikke mærkværdig. Og på den måde er det heller ikke mærkeligt, at der blandt shelterets medarbejdere eksisterer en eksplicit skelnen mellem den »tvungne« form for prostitution, altså sextrafficking og den »frivillige« form, hvor kvinderne selv vælger at prostituere sig og dermed ikke bliver opfattet som nogle, der kunne have brug for hjælp. Den skelnen er problematisk, fordi den på en gang dels gør prostitution uproblematisk og dels traumatiserer »de prostituerede«.

2.1 Et ikke-problem

Flere prostitutionsforskere påpeger, at denne skelnen mellem »tvungen« og »frivillig« prostitution er en abstraktion, der netop er forårsaget af sextrafficking-begrebet (Troung 1990). I praksis er de komplekst og tæt forbundne snarere end adskilt. Sextrafficking er eksempelvis en af de primære kilder til at supplere den generelle sexindustri med »prostituerede« (Derks 2004, Leidholdt 2003). Opdelingen mellem den »frivillige« og »tvungne« prostitution tjener snarere til at opretholde sexindustrien, fordi det netop bliver tvungen, der fremstår som det problematiske ved prostitution og ikke prostitutionen i sig selv. Prostitution træder frem som uproblematisk og behøver af den grund ikke at give anledning til nogen bekymring eller hjælp (Davidson 2006).

Endvidere gør vægtingen af den fri vilje det enkelte menneske ansvarlig for valget, men samtidig også skyldig i netop at have truffet dette valg. I modsætning hertil står »de uskyldige«, som tvinges ud i prostitution. Denne forståelse rummer både liberalistiske værdier om individets autonomi og frihed (jf. Rose 1998), samt funktionalistiske holdninger til prostitution, som bl.a. hævder, at prostitution udfylder universel og uundgåelig samfundsmæssig funktion (Bølmer & Bertelsen 2004). »Det frivillige valg« indikerer, at noget prostitution må accepteres på grundlag af den enkeltes frihed og ret til at vælge, men dog som det eneste og endelige argument for, at der er nogle personer, som gerne vil prostituere sig uanset hvad, hvor, hvordan og hvorfor. Hvad valget og viljen ikke siger noget om, er de mange og forskellige sammenhænge, hvorudfra valget og viljen bliver truffet og kommer til udtryk.

For krisecenteret bliver fokus på sextrafficking den udpegende og behandlingsværdige problematik. Med dette fokus træder disse unge piger og kvinder frem som ofre; de er blevet snydt, narret og/eller bedraget af en tredje part ind i prostitution, og i prostitutionen er de blevet holdt fanget mod deres vilje. Det er fortællinger som disse, der bliver fremstillet og hørt i shelteret, og som bliver sat lig sextrafficking-oplevelser af shelterets medarbejdere. Og dette er som sagt ikke unikt for stedet, organisation eller landet, men afspejler snarere det generelle perspektiv på prostitution i

udviklingslande blandt medier og ngo'er (Montgomery 2001). Perspektivet er en forenklet måde at anskue prostitution på, og det er med til at skabe et særligt billede af »de rigtige ofre«; som tvungne, som uskyldige og som havende brug for at blive reddet. Samtidig producerer den også antagelser om ikke-ofre i prostitution; dem, som frivilligt har valgt det, og som derfor kan ses som skyldige i denne gerning og ansvarlige for valget. Af medarbejderne bliver der skabt nogle særlige forståelser af og billeder på, hvem »de rigtige ofre« er, og hvordan de kan tænkes og tales om. I praksis indebærer det, at de unge piger og kvinder, som krisecenteret retter sig mod, helst skal kunne leve op til dette billede eller i givet fald selv skal kunne bevise deres uskyld og tvangen for at kunne blive bedømt værdig til behandling (Davidson 1998, Kempadoo & Doezema 1998).

Så hvem sorteres fra med denne udpegning? Hvem ekskluderes fra krisecenterets hjælp? Hvem er de, hvis fortællinger og erfaringer bliver gjort tavse? Hvad er det for oplevelser og erfaringer, som ikke kan fortælles om? Dikotomien tvang-frivillighed fanger ikke den komplekse situation, som involveringen i prostitution indebærer i en cambodjansk kontekst. For hvad med de unge piger, som accepterer, at deres forældre »sælger« dem for en periode til prostitution, fordi det for dem er en måde at bidrage med hjælp til familiens finansielle situation? Hvad med de kvinder, som er blevet efterladt, eller hvis mand er død, og som vælger at prostituere sig for at kunne forsørge sig selv og sine børn? Hvad med de kvinder, som man vil kunne pege på »frivilligt« har valgt prostitution, men som alligevel bliver udsat for tvang og horrible arbejdsforhold? Eller dem, som har accepteret at blive i prostitutionen på trods af, at de er blevet snydt, narret eller tvunget ind i prostitutionen? Flere undersøgelser peger på, at en væsentlig del af dem, som er ofre for sextrafficking, har viden om, at de vil blive involveret i prostitution (Thorbek & Pattanaik 2002, Lim 1998). En GAATW-rapport konkluderer, at de slavelignende betingelser primært er et problem for dem, der allerede befinder sig i prostitution og dermed ikke kun dem, som er tvunget ind og holdt fanget i prostitutionen (Doezema 1998:44).

Det handler ikke om, at krisecenteret i det konkrete tilfælde udelukker unge piger/kvinder, som ikke lever op til offerbilledet, men at det er offer- og uskyldsfortællingerne, der lyttes til og efter, og at alt det andet bliver gjort tavst. Det handler ikke om, hvorvidt fortællingerne er sande eller ej, men at al det andet, som hører med til at leve/overleve, ikke kan fortælles eller gives mulighed for at blive fortalt. I en interventionsmæssig sammenhæng er dette problematisk, fordi manglen af andre fortællinger opretholder dikotomierne tvang/frivillighed, uskyld/skyld, god/slem mv.. Den »tvungne« prostitution bliver den dominerende fortælling om prostitution, og den tjener en legitimerende position, idet den berettiger til behandling. Samtidig ekskluderer den alle de andre fortællinger om og oplevelser i prostitution, som netop kan modstå og udfordre offerbillederne.

2.2 »The injured prostitute«

Med et fokus på sextrafficking og den »tvungne« prostitution inddrages ofte en traume-forståelse for at kunne begribe, hvad som er hændt disse unge piger og kvinder. Melissa Farley (2003) beskriver prostitution som en organiseret interpersonel vold, hvor den enkeltes individualitet og menneskelighed systematisk bliver angrebet og ødelagt, via degraderende behandling, systematiske metoder af hjernevask, indoktrinering og fysisk vold. Hun konkluderer, at prostitution forvolder kolossal skade for dem, som prostituerer sig. Skader, som hun kobler til en PTSD-forståelse. Det samme gør Wendy Freed (2003), der har undersøgt bordelprostitution i Cambodja. Den radikale feminisme har bragt begrebet »the injured prostitute« på banen og hævder, at al prostitution må ses som grundlæggende tvungen, skadende og krænkende af kvinder, som menneske, som værdigt menneske og som kønnet menneske (Barry 1995, Jeffreys 2004). De peger på, at prostitution er et seksuelt misbrug og udnyttelse af kvinders seksualitet og kropslige integritet på lige fod med eksempelvis voldtægt, omskæring, incest og andre seksuelle overgreb (ibid.). I den forståelse træder »de prostituerede« frem som dybt traumatiserede og beskadiget, hvad enten det gælder kun de »tvungne« eller hele gruppen.

Problematiske ved »the injured prostitute« er, at den som både ontologisk og epistemologisk sandhed udelukker »de prostituerede«, som har en anden oplevelse af deres situation. Dermed tjener begrebet til at ensrette oplevelser – altid, allerede, på tværs af tid og rum. Dette, mener jeg, giver et forenklet billede på, hvad involveringen i prostitution indebærer og af den komplekse og multidimensionale kontekst, hvori prostitution finder sted. Samtidig er den med til at underkende kvindelig subjektivitet og agency (Bohan 1997) og nærer et normativt syn på sex som værende grundlæggende en menneskelig interaktion baseret på kærlighed, privathed og intimitet i modsætning til at være betalt, offentlig og et arbejde (Scoular 2007). Denne kobling mellem seksualitet og personen er, ifølge Peach (2005), funderet i en opfattelse af mennesket som besiddende et rationel, individualistisk og autonomt selv, som divergerer fra andre kulturer. I Sydøstasien forbindes seksualitet ikke til enkelte personer, men ses snarere som middel til at opnå status og prestige (jf. Montgomery).

Problemet med PTSD-diagnosen er, at den er dybt forbundet med den kontekst, hvori den er skabt, og at dens traumeforståelse afspejler bestemte værdier, ideologier og praksisser (Gergen 1997). Det er begreber og forståelser som disse, der må ses som historiske og kulturelt betingede konstruktioner, og som bærer af en lokal viden frem for en global viden (ibid., Rose 1998, Foucault 1982). Farleys sammenkædning af prostitution og PTSD-diagnosen kan illustrere dette: For at kunne stille en PTSD-diagnose inddrages den enkelte person som genstand for undersøgelse, og dennes reaktioner ses som et resultat af ydre omstændigheder og vurderes i forhold

til universelt gældende symptomer såvel adfærds- som tankemæssigt. Disse symptomer kan rummes i et diagnosesystem og aflæses af en kyndig på området. Med et individuelt fokus forstås den enkeltes problemer som udtryk for en traumatisering og ikke direkte forårsaget af prostitutionen. Det bliver den enkeltes håndtering af prostitutionen, som dermed bliver holdt ansvarlig for prostitutionens konsekvenser. Dette bakkes op af deficit-tankegangen, som indikerer, at der er noget galt/unormalt med den enkeltes tanker eller adfærd. Årsagen placeres i personen, hvorfor det også bliver personen, som bliver genstand for behandling. I en terapeutisk traumebehandling privatiseres den enkeltes fortællinger, som igen knyttes til den enkeltes oplevelser og handlinger (Herman 2003). Det er personen og dennes oplevelser, tanker og adfærd, som søges forandret af terapeuten, som ekspert. Disse processer af individualisering, internalisering, u-normalisering og privatisering er kendetegnende for vestlige samfund, og ikke et land som Cambodja.

I shelteret tilbydes der både individuel og gruppecounseling. Counseling bliver peget på som væsentlig for succesfuld behandling af internationale retningslinjer, diverse undersøgelser og rapporter (jf. UNESCAP 2000, Montgomery 2001, Lim 1998). Men er counselling overhovedet relevant at anvende i en cambodjansk kontekst? Er dens implementering i shelterets praksis et udtryk for en lokal måde at håndtere problemer af særlig art på, eller har krisecenteret være påvirket af en general international forventning om og udpegning af behandlingsform. Counseling er ikke en instans, som uproblematisk og ureflekteret overføres til andre kulturelle sammenhænge. Det er ikke et neutralt taleforum, men er afhængig af, hvad counselloren udpeger, at der kan tales om, og hvordan der kan tales om det på. Behandlingen rettes mod de unge piger og kvinder, som genstand for helbredelse og forandring, og det er dem, som skal forandre sig, komme sig, rehabiliteres, empowers mv. for at undgå at ende i en lignende situation, og for netop at kunne reintegreres i samfundsmæssige sammenhænge igen. De lukkede rammer privatiserer oplevelser og individualiserer det problematiske hos den enkelte. De skal ændres fra at være passive ofre til at blive nogle, som kan tage vare på sig selv. Behandlingen søger at udligne det, som den enkelte unge pige/kvinde mangler, eller som er beskadiget. Hilhorst (2003) kritiserer netop denne form for lineær forståelse af udvikling, der fordrer en tidsmæssig fremgang mod et opnåeligt mål inden for den planlagte intervention. Hensigten med den lineære forståelse er at stimulere personer til at gøre noget andet, end de hidtil har gjort, men dette er paradoksalt, fordi den planlagte intervention netop kræver, at fx krisecenteret får forandringer til at ske på krisecenterets måde og ikke i samspil med den enkelte og dennes særlige situation (ibid.: 103). I praksis udfolder både interventionen og udviklingen sig på helt andre og uforudsigelige måder. I tråd hermed er shelterets behandling ikke gearret til at løse problemer, som bryder med den lineære forståelse af udvikling fx selvmutilation og selvmord, og disse

problematikker fremstå derfor uforståelige, fordi behandlingspraksissen ikke kan forholde sig til prostitutionsoplevelserne på andre måder end ud fra tvang-offer-fortællinger.

2.3 »Den tavse anden«

Fokus på sextrafficking bidrager til shelterets unge piger og kvinders tavshed, fordi dens fokus på tvangen ikke gør prostitutionen i sig selv problematisk, men i stedet producerer den et offerbillede. Fokus på tvangen og skade-fortællinger opretholder tavsheden, fordi den individualiserer og privatiserer gruppens oplevelser. Denne tavshed kan også ses i prostitutionslitteraturen, hvor andre taler for og på vegne af »de prostituerede«, der sjældent får tildelt en selvstændig stemme (Davidson 1998). Problemet bliver endnu tydeligere, når det handler om prostitution i den tredje verden, hvor kvindelige ofre fremstilles som »...not (yet) a whole and develop person, but instead resembles a minor needing guidance, assistance and help« (Kempadoo & Doezema 1998:11). Denne tavshed handler om at blive positioneret som »den anden« – i dette tilfælde »den tavse anden«.

Både feminismen, prostitutionslitteraturen og en postkolonistisk tilgang har beskæftiget sig med denne ekskluderingsproblematik. Som udgangspunkt bliver denne gruppe af unge piger og kvinder identificeret ved særlige udpegninger. De er kvinder, de er kvinder på en særlig måde som »prostituerede«, og de er »prostituerede« fra et særligt område, nemlig den tredje verden. Disse udpegninger kan ifølge Chilla Bulbech (1998) ses som »otherness«-konstruktioner. »Den anden« kan konstrueres på mange og forskellige måder. Identificeringen af disse unge piger og kvinder som »de prostituerede« er én måde at fastholde dem som ikke-personer på. Konsekvensen af denne identificering er, at den forekommer som en så almindelig, normal eller naturlig betegnelse, at den omvendte positionering som ikke-prostituerede ikke træder frem som væsentlig. De udpeges pga. af deres afvigelse på en særlig måde i en bestemt kontekst, og ellers ikke. Og de bliver »de prostituerede«, hvormed der ikke søges andre forståelser eller forklaringer på deres situation. Prostitution gøres til en del af dem, som kan beskadige dem både kønsmæssigt og kropsmæssigt (jf. radikal feminismen). Og som kan gøre dem til »bad« og »broken« kvinder i en cambodjansk kontekst, hvor de sammenlignes med »den dydige kvinde« (Derks 2004). Som »den anden« bliver de behandlet som nogle, der ikke har uafhængige mål og behov, som skal respekteres (Bulbeck 1998). De bliver et objekt eller genstand i ordenes egentlige forstand og er ikke noget i sig selv. Deres stemmer eller perspektiv inddrages ikke. De bliver fremstillet på ensidige og stereotype måder som »de prostituerede fra den tredje verden« (ibid.).

Ifølge Homi K. Bhabha (1994) må disse »otherness«-konstruktioner ses som processer af subjektpositioner, der muliggøres gennem stereotype diskurser. Han peger på, at det kun er ved at engagere sig i deres virknin-

ger og effekter, at det bliver muligt at overskride »the space of otherness« (ibid.: 67). Der er ikke tilstrækkeligt kun at udpege dem, fordi det først er i udforskningen af deres konsekvenser, at det bliver muligt at ændre disse »otherness«-konsekvenser. Som »de prostituerede«, »ofret«, »the injured prostitute« forbliver de »den anden«, fordi de betragtes og behandles som »en anden«. De bliver frataget muligheden for selv at kunne gøre noget ved »the space of otherness«. Derfor er et engagement i at undersøge konsekvenserne af »otherness«-konstruktioner ikke nok. Det må være i et fælles engagement med gruppen selv, at »otherness«-konstruktionerne kan overskrides, og de bliver noget andet end »den anden«. Både communitypsykologien og feministisk psykologi er enige om, at »giving voice« til marginaliserede og ekskluderede grupper er et afgørende skridt i skabelsen af forandring og empowerment (Crosgrove et al. 2000). Samtidig påpeger Crosgrove et al. også, at begge tilgange må vedkende sig det ansvar, at de spørgsmål som stilles og svar som fortolkes, også kan bidrage til at gøre grupperne tavse (ibid.: 822). På den måde må »giving voice« handle om noget andet og mere end bare at give dem en stemme, en taleret. Det handler om at give dem en stemme, hvormed de kan overskride »the space of otherness« – at give dem »an-other voice«. Hvilken betydning vil det få for shelterets indsats?

3. En communitypsykologisk tilgang til intervention

Den communitypsykologiske tilgang er ikke én tilgang, men repræsenterer mange forskellige måder at undersøge og inddrage »det community-ske«, »det psykologiske« og deres forbundne relation på. På den måde er det ikke bare muligt at overføre en communitypsykologi til en problematik, men i stedet må man lade problematikken bestemme den communitypsykologiske tilgang (Berliner & Refby 2004:17). Med tematiseringen af tavsheden og »den tavse anden« som en problematik i praksis peger jeg på, at shelterets indsats må hvile på tre præmisser; »udforskning af konsekvenser« »i et fælles engagement«, som skal resultere i, at gruppen får »an-other voice« at fortælle med og om deres oplevelser. Disse præmisser er bestemmende for denne communitypsykologiske tilgang til intervention.

3.1 Den fællesskabende intervention

At kunne skabe et fælles engagement er noget, som gør communitypsykologiens fokus på fællesskaber særdeles velegnet. Særlig Cornett et al.'s CUR-metode (2002) er interessant i denne sammenhæng, fordi de med et dobbelt fokus på fællesskabets betydning også formår at gøre det fælles engagement til »an-other voice« i lokalcommunity'et. Centralt for metoden er denne dobbelte opmærksomhed, der handler om »...på den ene side at

støtte fremvisningen af subjektivitet (der bliver genkendt af vigtige fællesskaber) og på den anden side at være med til at skabe de fællesskaber, der genkender disse subjekter« (ibid.: 90). Vi har altså at gøre med to slags fællesskaber, dels genkendelsen fra vigtige fællesskaber i lokalcommunity'et, og dels skabelsen af betydningsfulde fællesskaber, som kan genkende subjektet. Den fællesskabende intervention bliver betydningsfuld, idet den kan genkende subjektet, og det er netop i den sociale genkendelse, at »... vi bliver til subjekter« (ibid.: 101). Det er således vigtigt, at shelterets indsats for at kunne blive en fællesskabende intervention kan genkende disse unge piger og kvinder som subjekter og dermed ikke i »otherness«-konstruktioner. I skabelsen af et betydningsfuldt fællesskab bliver medlemmernes beretninger lyttet til og bevidnet af de andre som en måde at gøre dem socialt genkendelige og meningsfulde på. På den måde må shelterets indsats netop være med til at betydnings sætte og støtte særlige fremstillinger af subjektivitet, som vækker genkendelse hos denne gruppe af unge piger og kvinder, og det kan kun gøres i et fælles engagement.

Det er ikke nok at skabe et fællesskab omkring »de prostituerede« eller for den sags skyld »sextrafficking«, fordi genkendelsen ikke kun ligger i fællesskabet selv, men også hos vigtige fællesskaber i lokalcommunity'et. Betydningsfulde fællesskaber skal gøres synlige i det omgivende lokalcommunity og være med til at skabe andre forståelse og holdninger til eksempelvis prostitution. Det er ikke ligegyldigt, hvilken social genkendelse shelterets indsats sigter mod at skabe som betydningsfuldt fællesskab, eller hvilken subjektivitet, forstået som praktiske fremførelser af sammenhænge, som indsatsen støtter i forhold til vigtige fællesskaber. I og med at involveringen i prostitution i sig selv er et ekskluderingsgrundlag fra mange vigtige fællesskaber, så må shelterets indsats modvirke denne ekskludering ved at være inkluderende på måder, der ikke baserer sig på »otherness«-konstruktioner. Blow & Timms (2002) peger på, at det netop er i fællesskab og fællesskaber, at personer opnår støtte, opmuntring, deltagelse og samarbejde, det er her, personer lever, overlever og udvikler sig og ikke på egen hånd. Det er gennem interpersonelle oplevelser af betydningsfulde relationer, at mennesker kan føle sig accepteret, forstået, respekteret og inkluderet. Den fællesskabende intervention stræber efter andet og mere end et fælles engagement og genkendelsen, den retter sig også mod at skabe samhørighed og tilknytning ved at fremme og udvikle signifikante sociale relationer.

3.2 I en meningsfuld dialog

Kenneth Gergen (1999) er fortalere for en relationel ontologi. Han skriver: »All that we take to be true of nature and of mind, of self and others, thus finds its origins within relationship. Or, in Martin Buber's term, »In the beginning is the relationship« (ibid.: 6). Gergen peger på, at det relationelle

kalder på, at identificeringen af separate enheder, som »sig selv« og »den anden«, må forkastes til fordel for en »*reality of relatedness*«, dvs. måder at håndgribelig gøre forbundenhed på (ibid.: 7). Det kræver en anden retorik, som kan genere fornemmelser af at være forbundet samt at være konstitueret af og med hinanden – en vi-retorik. Det kræver en relationel forståelsesramme, hvorudfra vi kan begribe ting, handlinger mv. relationelt og ikke individuelt. Identificeringen af »den anden« ses da som en social bedrift. Det er én måde at forstå »den anden« på, men en måde, som slører »den andens« grundlæggende forbundenhed og samhørighed. I stedet må meningen ses som indlejret i relationelle sammenhænge, og som noget, der opstår, formes og transformere i dialogen mellem mennesker. Sproget er generator for mening og afspejler således ikke indre tilstande, men formes af og i relationer. Mening udledes ikke fra de mentale processer, men opstår i den interpersonelle dialog. Det er i dialogen, at shelterets unge piger og kvinder gives »an-other voice« og at shelterets indsats bliver meningsgskabende. Og det er i den meningsfulde dialog, at tavsheden og »otherness«-konstruktionerne udfordres og overskrides i skabelsen af en fælles forbundenhed.

3.3 Problemets forankring i de historiske og kulturelle sammenhænge

At magtrelationer og dominerende fortællinger er medskabere af menneskers liv, identitet og problemer, er en grundlæggende antagelse i den narrative tilgang. Med eksternalisering som grundbegreb søges disse magtrelationer og dominerende fortællinger at blive udfordret og overskredet (White 1995, 2000). Eksternalisering kan på den måde ses som en måde at udforske konsekvenser af det allerede konstruerede på, af »otherness«-konstruktionerne, og bliver beskrevet som: »*The problem is located within cultural discourses and practices outside the person or relationship that has been objectified, identified, and specified as having the problem; it itself is objectified and given a name*« (Madigan 1998:24). Det er lokaliseringen af problemet i kulturelle diskurser og praksisser, som giver den enkelte »an-other voice« end før, hvor problemet blev forbundet med personen.

Nogle diskursive praksisser privilegeres over andre, som diskvalificeres, og disse »sande« diskurser producerer standarder af normalitet og influerer på, hvordan mennesker skaber deres liv (ibid.). For White handler det om at eksternalisere bestemte internaliserede kulturelle diskurser, og hjælpe med at frembringe alternative historier om og beskrivelser af det enkelte menneske. Disse alternative historier og beskrivelser bliver »counter-cultural«, fordi »...*they often act to help the client break free from limiting cultural descriptions*« (ibid.: 23). I den forstand bliver shelterets indsats også et kulturelt ærinde. Selve eksternaliseringen bliver en måde at udforske tavshedens og »otherness«-konstruktionernes konsekvenser og dermed skabe mulighed for »an-other voice« i form af andre historier og fortællinger.

3.4 Mangfoldighedens konstante forhandling og forvandling

I og med beskæftigelsen af ét køn er det nemt at privilegere kvinders stemmer og oplevelser som én særlig måde at være og vide på, men problemet med denne essenstanke er, at der opretholdes en grundlæggende forskel mellem kønnene. Det gør det ikke muligt at give shelterets unge piger og kvinder end anden stemmen end den for kvinder. Men kvinders oplevelser er ikke unikke for dem som køn, kvinder taler ikke det samme sprog i alle situationer, og der findes ikke én kvindestemme. Kvinder taler ud fra en mangfoldighed af stemmer, der er fragmenteret, ambivalente, forbundet med andre stemmer, modsatrettede og kontinuerligt forhandlet. Ifølge Crovegrove et al. (2000) er det med denne forståelse, at tavsheden kan brydes, fordi den muliggør tilgængeligheden af de marginaliserede diskurser og stemmer. Det er i udforskningen af de mange og forskellige konsekvenser, at det enkelte og ensidige bliver udfordret og gives en mangfoldighed af stemmer. Ong & Pelets (1995) har undersøgt køns- og kropspolitikker i Sydøstasien og peger på, at i postkoloniale samfund som Cambodja med komplekse og hierarkiske relationer, der er køn ikke altid kun er til forhandling, det er også i konstant forvandling: *»Men and women must deal with – and deal in – the tensions between poetics and politics, prestige and shame, homogeneity, the dominant and dominated, the local and the global. Thus, at particular historical and spatial junctures, the negotiations of gender meanings, obligations and rights may escalate into outright contestations, if not at the national, then at the local, ritual, and personal level of daily life«* (ibid.: 3-4). Mangfoldigheden af stemmer forhandler og forvandler betydninger, forpligtelser og rettigheder. Tavsheden brydes med og i mangfoldigheden af stemmer, hvorudfra kvinder taler og i fremhævelsen af det fragmenterede, ambivalente og inkonsistente ved kvinders oplevelser.

Shelterets indsats kan ikke skabe et fælles engagement med kvindefret, fordi det bidrager til tavsheden og ensretningen af oplevelser og betydninger. Det fælles engagement må i stedet tage udgangspunkt i det komplekse og foranderlige, som er i konstant forhandling og forvandling.

4. Alternativet: fokus på involveringen i prostitution

Prostitutionsområdet er komplekst at gå til, fordi det rummer så mange åbenbare modsætninger og uoverensstemmelser, der fører til forskellige fortolkninger af prostitution (Scouler 2007). Med problematiseringen af sextrafficking er jeg nået frem til to teser: at prostitution må ses som problematisk i sig selv, og at prostitution ikke kan ses som på forhånd – eller kun – beskadigende. Med disse teser lægger jeg op til en forståelse af prostitution som en kompleks social problemstilling, der ikke er knyttet til individet (den prostituerede) eller handlende om en afgrænset praksis (at prostituere sig). For at få indblik i, hvilken betydning og hvilke konsekvenser prostitution

har for den enkelte pige/kvinde, så må deres involvering i prostitution kunne undersøges. Involveringen fanger de sammenhænge, som prostitutionen indebærer og inddrager de konsekvenser, som prostitutionen fører med sig. Involveringen i prostitution kan ikke ses som fri og uafhængig af konteksten, samtidig med at den heller ikke kan forstås som alene determineret af omgivelserne. Dette har ført mig frem til fire antagelser om involveringen i prostitution.

4.1 Involveringen i prostitution som problematisk

At prostitution overhovedet finder sted, beror på nogle betingelser, der gør den mulig i første omgang, og som gør prostitution til noget andet end et kærlighedsforhold, et seksuelt forhold mellem to mennesker og voldtægter. Julia O'Connell Davidson har forsket i prostitution som en social problematik i en lang årrække både i vestlige og tredje verdens lande (Davidson 1998). Hun peger på tre særlige betingelser, som er kendetegnende for prostitution. For det første bliver selve prostitutionstransaktionen mellem »de prostituerede« og prostitutionsbrugerne gjort mulig af, at prostitution som en samfundsmæssig institution tillader »...*certain powers of command over one person's body to be exercised by another*«(ibid.: 9). Mennesker, der underlægger sig sådanne økonomiske og fysiske magter, er tvunget af bestemte sociale, politiske og økonomiske omstændigheder, som gør, at de handler på måder, som de eller ikke ville givet andre omstændigheder. Disse forhold er prostitutionsbrugerne ikke begrænset af. De gør netop brug af deres økonomiske position til at købe særlige »powers of sexual command« over »de prostitueredes« kroppe for en bestemt tidsperiode og et aftalt beløb. Prostitution kendetegnes ved, at der bliver købt og solgt adgang til at gøre seksuel brug af kroppe, og at disse transaktioner altid og allerede er betinget af denne ulige magtrelationer mellem »den prostituerede« og prostitutionsbrugeren.

Det andet kendetegn ved prostitution er prostitutionskontrakten, der tjener det formål at skabe illusionen om en normal og berettiget handel. Denne form for kontraktlig organisering af tid, beløb og ydelse giver handlen en legitimitet og indikerer en frivillighed fra begge parter side. For prostitutionsbrugeren bliver det muligt at opfatte kontrakten som værende gensidig samtykkende. Denne behøver ikke at føle sig moralsk forpligtet til at vide eller undersøge, hvad der ligger »bag« »den prostitueredes« samtykke. Om hun er tvunget af tredje part, om hun er gravid, om hun er et barn. Kontrakten mystificerer prostitutionens iboende betingelse af »powers of sexual command« ved at fremstille den som et vareudvekslende forhold på trods af, at prostitutionskontrakten forudsættes af den ulige magtrelation. Herved adskiller prostitution sig fra voldtægt, idet den indskriver sig i institutionelle forhold, der tillader en part at lave et kontraktlignende forhold over seksuel brug af en anden parts kroppe, og derved ikke behøver at tage disse kroppe

med magt og tvang. Det er prostitutionskontraktens implicerede samtykke, der gør transaktionen til noget andet end et seksuelle overgreb, også på det subjektivt oplevede niveau. Men, påpeger Davidson, det gør ikke relationen på nogen måder grundlæggende gensidig eller lige: »...*I believe that the facade of voluntarism makes prostitution all the more insidiously damaging to many of the women, children, and men who works as prostitutes*« (ibid.: 121f).

Det tredje kendetegn ved prostitution er, at »de prostituerede« ikke behandles og/eller anerkendes som fuldt menneskelige subjekter. Davidson skriver: »...*No matter how much control the prostitute exercises over the details of each exchange, the essence of the transaction is that the client pays the prostitute to be a person, who is not a person. Clients thus get to have sex with a real live, flesh and blood human being, and yet to evade all the obligations, dependencies and responsibilities which are implied by sexual 'fusion' in non-commercial contexts. They get to have sex with a person who is physically alive but socially dead*« (ibid.:134). »De prostituerede« kan således betragtes som »socialt døde«, fordi de er uden magt til at gøre krav eller kræve noget særligt af prostitutionsbrugerne. De kan ses som nogen »uden eksistens«, idet deres rigtige identitet og personlige historier næsten altid er skjulte. De kan behandles »uden ære«, idet den devaluerende status som prostitueret opløser retten til samme beskyttelse og respekt, som er berettiget til ikke-prostituerede. Og denne position som ikke-subjekt gør involveringen i prostitution til en grundlæggende undertrykkende og ekskluderende praksis. »De prostituerede« som prostituerede fratages retten til at være subjekt, menneske, en, som har fysiske og seksuelle behov mv.

Med »powers of command«, prostitutionskontrakten og ikke-subjekt positionen formår Davidson at give et billede af de mere subtile og maskerede magtrelationer, som er i og på spil i prostitutionen. Disse betingelser tjener til at sløre den ulige magtrelation, som den enkelte »prostituerede« træder ind i og underordner sig, og det får prostitutionen til at fremstå som noget andet end de betingelser, som muliggør den i første omgang. At stille brugen af ens krop til rådighed, og ved at blive behandlet som en person, der ikke er en person, og samtidig at lade denne relation fremtræde som noget gensidigt, samtykkende og udvekslende, er problematisk – også på den subjektivt oplevede niveau. Det er på ingen måder en gensidig udveksling, selvom der handles og forhandles. Prostitution er en på forhånd ulige, undertrykkende og ekskluderende praksis for dem, som lægger brugen af deres krop til. Det gør involveringen i prostitution problematisk, og det er heri, jeg mener, at en interventionsberettigelse ligger og ikke i bestemte symptomer knyttet til individet.

4.2 Involveringen i prostitution i konteksten af tvingende omstændigheder

For at forstå, hvorfor den enkelte pige/kvinde i første omgang bliver involveret i prostitution og i anden omgang bliver fastholdt i prostitution, så må involveringen i prostitution placeres i konteksten af tvingende omstændigheder. Som sagt peger Davidson på, at det er de sociale, politiske og økonomiske omstændigheder, der tvinger mennesker til at handle på måder, som de ellers ikke ville gøre, og derfor må de valg, mennesker træffer, ses i forhold til de livsomstændigheder, som er givet dem. Det kan være valget mellem ussel fattigdom eller prostitution, mellem vold eller prostitution, eller mellem monotomt, dårligt betalt arbejde og prostitution. Kontinuummet af tvingende omstændigheder strækker sig fra den direkte fysiske tvang fra en tredjepart til et betinget valg truffet på baggrund af den enkeltes lokalisering i en særlig økonomisk, social og politisk livssituation. Valget kan ikke ses som grundlæggende frivilligt eller frit, fordi valget er mere end bare et spørgsmål om, hvad én siger og gør. Valget er knyttet tæt sammen med det udvalg af muligheder, som den enkelte har tilgang til. Selvom prostitution ikke er fysisk tvungen, så kan valget ikke ses som uproblematisk, og derfor må man bryde med tanken om at gøre andres handlinger (jf. tredjepart) afgørende for, hvorvidt prostitution kan ses som tvungen, og i stedet lade den enkeltes involvering træde frem og se den i forhold til de kontekstuelle tvingende omstændigheder.

Ifølge Davidson kan prostitution ses som en praksis, der er »...*embedded in a particular set of social relations which reproduce a series of variable and interlocking constraints upon action*« (Davidson 1998:18). Disse særlige sociale relationer mellem »de prostituerede«, tredjeparter, prostitutionsbrugere samt det omgivende samfund indvirker kontinuerligt på hinanden og er således bestemmende for den enkelte »prostitueredes« handlemuligheder. Prostitutionsbrugernes eller tredjeparters magtposition ansues ikke som absolut eller total, men som relationelle sammenhænge, der varierer i både typer og grader af tvang. Disse særlige relationer indvirker på »den prostitueredes« grader af kontrol og oplevelser af ufrivillighed. Selv under tilfangetagen og tvungne forhold har den enkelte »prostituerede« mulighed for at udøve subjektiv magt, fordi de ifølge Davidson fortolker, giver mening og engagerer sig med de effekter af magt, som de konstant bliver subjektiveret af, men som de kun i varierende grad også selv kan udøve indflydelse på (ibid.). I en interventionsmæssig sammenhæng bliver man nødt til at anerkende »de prostitueredes« subjektivitet og agency for ikke at ende med at identificere og betragte »de prostituerede« som passive modtagende ofre, og dermed placerer dem i endnu en »otherness«-konstruktion som på forhånd ikke-subjekter.

Og netop ved at anskue involveringen i prostitution som en praksis og ud fra relationelle sammenhænge træder der andre og flere elementer frem, som indvirker på den enkeltes grad af kontrol og oplevelser af ufrivillighed.

Lige så vigtig som det er at anerkende tilfangetagne »prostituerede«, lige så væsentligt er det at være opmærksom på, at »prostituerede« som ikke teknisk set bliver holdt fanget, sagtens kan være udsat for forskellige former for fysisk og økonomisk tvang. Tvingende omstændigheder kan ses som tredjepartens indflydelse eller direkte kontrol med arbejdsbetingelser, krav om bestemt antal kunder, særlige krav til ydelserne mv. Det kan være den enkelte kvindes økonomiske situation, som er afgørende for, med hvem, hvornår, hvor ofte og på hvilke betingelser. Det kan være prostitutionsbrugernes efterspørgsel på en særlig aldersgruppe, eksempelvis de unge som attraktive, tilgængelige, billigere og nemmere at kontrollere, eller en særlig race, etnicitet eller social status. Det kan være det omgivende samfund, der sætter nogle særlige lovmæssige betingelser (Davidson 2001).

Det er på den måde ikke den enkelte »prostitueredes« gøre og handlen, der er primær for dennes grad af kontrol og oplevelser af ufrivillighed. De tvingende omstændigheders omskiftelighed, forskellighed, variationer og foranderlighed betinger de relationelle sammenhænge og i den forstand bliver involveringen i prostitution grænseskridende. Omstændighederne spiller konstant ind på den enkeltes grad af kontrol og oplevelser af ufrivillighed. Tvangen ligger i omstændighederne. Den enkelte »prostituerede« kan sagtens opleve stor grad af kontrol og samtidig have mange oplevelser af ufrivillighed. Det giver ikke mening at fortolke oplevelserne fra prostitutionen som ensidig negative, beskadigende eller ligegyldige, fordi deres erfaringer herfra netop er sammensatte, forskellige, varierende og foranderlige. En intervention må give disse unge piger og kvinder »an-other voice« via andre fortællinger af og om dem end dem, der fastholder dem som ikke-subjekter. En intervention må kunne rumme mangfoldigheden af stemmer, oplevelser, betydninger og fortællinger, og dette mener jeg opnås ved at forstå involveringen i prostitution som lokaliseret i et kontinuum af tvingende omstændigheder. Med Cambodja som kontekst bliver det især vigtigt, fordi denne kontekst medfører nogle andre forskelle og nuancer end dem i de vestlige lande og end dem, som de vestlige lande tror, at tredjeverdenslande rummer.

4.3 Involveringen i prostitution som en indkomstgenerende aktivitet

Det økonomiske aspekt er væsentlig for forståelse af prostitution både på det samfundsmæssige niveau som en global milliardforretning, og på det lokale og konkrete plan som en økonomisk nødvendighed for den enkelte. For mange er prostitution det eneste middel til at overleve, det »bedste« valg ud af en begrænset samling økonomiske muligheder, en finansiel støtte til familien eller påtvunget af tredjepart (Davidson 1998). Men prostitution handler også om strategiske og institutionelle måder at udnytte menneskers sårbare økonomiske situation på. Det handler ikke kun om unge piger og kvinders naive og blinde tro på fremmedes lovning om guld og grønne

skove, men om en sexindustri, der skal have rekrutteret arbejdskraft, og som benytter særlige gruppers økonomiske position til at opnå dette. Cambodjas økonomiske omstændigheder har tvunget mange unge piger og kvinder til at påtage sig alle former for beskæftigelse for at kunne bidrage finansielt til familiens og/eller egen oplevelse (Derks 2004). En stor del af disse unge piger har haft begrænset eller ingen skolegang/uddannelse, hvilket har medført, at deres arbejdsmuligheder uden for hjemmet har været yderst begrænsede. For mange har det betydet, at de er flyttet langt væk fra familien og har påtaget sig et ikke-respektabelt arbejde som prostitution. Dette skal ses som en måde, hvorpå de unge piger kan opfylde deres forpligtelser til at støtte familien, en forpligtelse der især gør sig gældende for kvinder (ibid.). Disse økonomiske omstændigheder er med til at forklare, hvorfor nogle vælger at blive i prostitutionen og muligvis vender tilbage til prostitutionen, også selvom de er blevet tvunget ind i det i første omgang. Den økonomiske nødvendighed synliggør endnu et ekskluderende element ved involveringen i prostitution, hvor det at bryde med prostitution ikke er en realitet/mulighed for mange.

Prostitutionsforskerne Kempadoo og Doezema (1998) er fortalere for at få prostitution anerkendt som arbejde, der aktivt kan vælges til. De mener, at kriminaliseringen af prostitution gør »de prostituerede« sårbare over for udnyttelse, misbrug og tvang, fordi de ikke kan blive lovmæssigt beskyttet og sikret rettigheder som andre beskæftigelser. Ved netop at se det som en form for arbejde og ved at påpege, at det er truffet på baggrund af et rationelt valg, afspejles en mere realistisk forståelse af »de prostitueredes« virkelighed end i de forståelser, hvor prostitution ses som et seksuelt misbrug. Undersøgelser viser, at ud fra et førstepersonsperspektiv forstås involveringen i prostitution langt mere diffust og forskelligt (Kempadoo & Doezema 1998). Mange »prostituerede« identificerer sig ikke nødvendigvis med prostitution, at være prostitueret, at være trafficking-offer mv. De ser sig selv bl.a. som fattige (Tarr et al. 1999) eller migranter (Peach 2005), der søger efter indkomstgenerende aktiviteter. Derks skriver, at de cambodjanske »prostituerede« refererer til sig selv som »srey kouc« eller »srey luek kluen«, dvs. en kvinde, som sælger sin krop (Derks 2004:131). I et interventionsmæssigt perspektiv åbner det op for at se prostitutionen som en del af deres hverdagsliv, og ikke som den eneste definerende aktivitet i deres liv. Og ved at se det som en del af deres hverdagsliv, så gælder det ikke for alle og altid eller fuldtid hele tiden. Det kan sagtens være en del af flere indkomster, for en afgrænset periode, en årlig cyklus mv. (Kempadoo & Doezema 1998). Som en indkomstgenerende aktivitet tydeliggøres det, at nogle formår at ændre deres livsomstændigheder og overlevelsestrategier (Peach 2005), og at andre tilbydes en større frihed end andre former for tilgængeligt arbejde (Phetersen 1996). For de fleste må det dog ses som en økonomisk udnyttelse af en marginaliseret arbejdskraft, fordi det ikke er »de

prostituerede« eller deres familier, som skummer fløden fra sexindustriens milliarddollar boom.

I dag er prostitution en central kilde til rigdom og profit på tværs af lande, skriver Kempadoo, og derfor må den ses som en konstitueret del et globaliseret kapitalistisk system, der er med til at forme både børn, kvinder og mænds involvering i sexindustrien på tværs af tid og rum (Kempadoo & Doezema 1998). Sexindustrien i Sydøstasien er en milliarddollarindustri, som har direkte indflydelse på landes nationaløkonomi, og den bliver derfor af mange betragtet som en lukrativ forretning (Lim 1998). Siden 1970'erne har en global strukturering af kapitalistisk produktion og investering fundet sted. Nye strategier for at øge profitten er blevet udviklet og har involveret en bevægelse af kapital fra industrielle lande til lande med billig arbejdskraft, ingen eller begrænset organiseret arbejdskraft og »fleksible« arbejdsbetingelser (ibid.). På den måde kan »de prostituerede« også ses som et produkt af et kapitalistisk system, som positionerer dem som billig arbejdskraft (Jeffrey 2004). Denne økonomiske strukturering har haft fatale konsekvenser for de fattigste i verden, hvis gennemsnitlige indtægt er faldet (Davidson 1998). Dette har skabt et forøget behov for, at kvinder bidrager til husholdningsøkonomien gennem lønarbejde, men samtidig betyder deres indtrædelse på arbejdsmarkedet, at de står over for faldende lønninger, en lavere lønstruktur end mænd, længere arbejdstider og dårlige arbejdsbetingelser. Migration og prostitution er blevet »...*a road many take to seek other opportunities and to break away from oppressive local conditions caused by globalization*« (Kempadoo & Doezema 1998:17). Selvom at unge piger og kvinders involvering i prostitution kan ses som et »entrepreneurial move« i konteksten af globaliseringens indvirkninger, sådan som den liberalistiske feminisme fremhæver (jf. Jeffrey 2004), så er bevægelsen lokaliseret i en underprivilegeret position og i et arbejdsmarked, der er præget af ulige betingelser kønnene imellem. På trods af diskrimination også er en problematik i og ved prostitutionen, så mener jeg, at et altoverskyggende problem er, at prostitutionen er konstitueret i og af særlige forståelser af køn og seksualitet, som virker stigmatiserende og fastholdende for de involverede. På den måde kan involveringen i prostitution ikke bare ses som et ganske almindeligt job.

Prostitution er ikke et arbejde lig andre (jf. 1. og 2. antagelse). Valget af prostitution må anerkendes som en løsning på den situation og de problemer, som den enkelte står i og med, altså som en indkomstgenerende aktivitet, men prostitution kan ikke sidestilles med andet arbejde. På den måde er jeg heller ikke fortalende for, at prostitution skal legaliseres. Det er problematisk at gøre retssystemet til centrum for undertrykkelsen af »de prostituerede«, fordi deres undertrykkelse ikke alene er kendetegnet af »*bad laws of bad guys*«, men kommer til udtryk på mangfoldige måder som udnyttelse, marginalisering, magtesløshed, kulturel imperialisme og vold (Davidson 1998:40). En retmæssig sikring og beskyttelse vil ikke alene

kunne stoppe den generelle undertrykkelse, som er indlejret i prostitution, og derfor vil det være illusorisk at tro, at en legalisering vil kunne beskytte de mest udsatte i prostitution eller nødvendigvis omvende prostitution til en sober og normal institution. En legalisering vil ikke kunne fjerne det stigma, som er forbundet med prostitution eller ændre det faktum, at personer vælger prostitution som en økonomisk nødvendighed uanset hvad. En legalisering vil snarere tjene til en normalisering af prostitution, som værende en løsningsmulighed for »de fattige« og dermed skjule/fjerne det statslige ansvar at sørge for og generere reelle alternative uddannelses- og arbejdsmuligheder til prostitution. Valget af prostitution som en økonomisk nødvendighed træffes på baggrund af en allerede sket eksklusion af alternative tilgængelige muligheder for beskæftigelse eller midler til at overleve på, og oftest løser den ikke de økonomiske problemer, men bidrager med yderligere problematikker som stigmatiseringen.

4.4 Involveringen i prostitution som stigmatiserende

I Cambodja er den generelle opfattelse af prostitution tæt knyttet til idealer om passende opførsel for kvinder og forestillinger om seksualitet (Derks 2004). Selvom prostitution også ses som rentabel, så er det i høj grad den socio-kulturelle kontekst, der præger opfattelserne af prostitution. Kvinders seksualitet har afgørende betydning for deres egen og deres familiers omdømme og sociale status, og det ideelle kvindebillede er »den dydige kvinde«, der præsenteres som flittig, seksuelt naiv, genert i mandligt selskab, og som er jomfru, indtil hun bliver gift (Surtees 2003). Graden af en kvindes dydighed er bestemt af andres observationer, og dermed er den enkeltes dydighed afhængig af at blive set af andre som dydig og blive omtalt af andre som dydig (Ledgewood 1990). Ansvar for at leve op til dette ideal er placeret hos kvinderne selv: »*Young women are expected to do everything in their power to resist the sexual advances of young men, while the latter regardless of what they do, avoid condemnation for their actions*« (Tarr et al. 1999: 2). Ledgewood peger på denne dobbelthed: »...*on the one hand, if the woman is 'good', then by definition any sexual contact must be rape. But on the other hand, if she is raped, she was somehow to blame, so she is not 'good' and the reputation of her entire family is at stake*« (Surtees 2003:105).

Ofte er den enkelte pige/kvindes valg om at træde ind i prostitution hengivet og motiveret ud fra relationelle intentioner om at hjælpe deres families finansielle status frem for et individualistisk rationelt valg (Peach 2005). Også generelle holdninger til prostitution, ægteskab og familie er af afgørende betydning for den enkeltes involvering i prostitution. Prostitutionsbrug er hyppig og udbredt blandt cambodjanske mænd både gifte og ugifte, og betragtes som en slags »male-bonding« social praksis. I mange tilfælde bliver denne praksis tolereret af både mænd og kvinder, fordi pro-

stitutionsbrug ikke opfattes som en trussel mod ægteskabet, men snarere ses som en social funktion funderet i særlige forståelser af mænds og kvinders seksualitet (Danielsen et al. 2001). Tolerancen eksisterer til gengæld ikke over for unge piger og kvinder, der har mistet deres mødom forud for en ægteskabelig kontrakt, hvad enten det gælder incest, voldtægt eller med en kæreste. De bliver refereret til som »kouc heay«, dvs. »broken already« og er i risiko for at blive dømt egnet til prostitution (Derks 2004: 131). Udtrykket »srey kouc«, dvs. »broken or damage woman«, bruges om »de prostituerede« og henviser til en kvinde, som er »gone bad« og bliver betraget som beskadiget både fysisk og socialt. Derks forsætter: »*Prostitutes are not only considered to be ruined, because of their sexual behaviour, but also because they use a language, are active at times, occupy spaces, and take liberties which are not open to 'virtuous' women*« (ibid.: 131). Social fordømmelse fra omgivelserne og en egen fornemmelse af at være »beskadiget« er effektive faktorer i at fastholde kvinder og piger i prostitutionen (Surtees 2003). De betragtes som »social outcast and legal outlaw«, hvilket er med til at isolere dem socialt i forhold til de eksterne omgivelser og eksponerer dem for alle former for økonomisk og fysisk misbrug (Troung 1990:53). Altså en »otherness«-konstruktion, hvis konsekvenser effektivt holder disse unge piger og kvinder tavse, fordi de bliver udpeget som degraderede andre på en kropsmærket måde (jf. Bulbeck). En intervention rettet mod den gruppe bliver nødt til at forholde sig til denne stigmatisering og konsekvenser heraf.

Der er et tomrum med hensyn til undersøgelser af, hvordan disse unge piger og kvinder bryder med prostitutionen, altså når de ikke reddes ud eller dør af hiv/aids, og hvilken betydning involveringen efterfølgende får i deres liv. Er det overhovedet muligt for dem at komme ud af prostitutionen? Med de forklaringer, som tilbydes om den rette/ideale kvindelige opførsel og seksualitet i Cambodja, kan man som udenforstående hurtigt drage den konklusion, at sådan er det i Cambodja for alle piger og kvinder. Men det er en problematisk konklusion på to måder. For det første bliver den cambodjanske kultur og samfund betraget som noget statisk og essentiel, og der åbnes ikke op for at se på de forandringer, modsætninger, konflikter som det kulturelle og samfundsmæssige netop rummer. For det andet bliver det svært at generere løsninger for disse unge piger og kvinder, der bliver betraget som »broken«, hvis man netop godtager kulturens præmisser som noget uforanderligt. Det handler jo ikke om at sige, at det er de ikke, eller at de er noget andet, men dels forholde sig til og udforske konsekvenserne, og dels at kunne tilbyde alternative og flere forklaringer på, hvad deres involvering indebærer og fører med sig af konsekvenser. Det fordrer, at en intervention også forstyrrer det ideelle billede af cambodjanske kvinder og deres seksualitet, og ofte viser det levede liv noget andet og mere end fremstillingerne og forklaringerne. Eksempelvis viste Tarr et al.'s undersøgelse, at 40 ud af 135 af de kvindelige deltagere havde haft »*experience of penetrative vaginal sex*« forud for ægteskab (Tarr 1999).

Indtrædelsens karakter i prostitutionen bliver underordnet det faktum; at have været involveret i prostitution, fordi det netop er involveringen i prostitution, som medfører stigmatiseringen – som »broken«. Også stigmatiseringen tydeliggør involveringen i prostitution som en ekskluderende praksis i forhold til at kunne bryde med den igen. Stigmatiseringen handler ikke om, at »de prostituerede« overtræder kulturelle konventioner om god opførsel, men om al det, som stigmatiseringen fører med sig; at de bliver nægtet international, national og almindelig beskyttelse fra misbrug og udnyttelse, som er tilgængelig for andre borgere, kvinder og arbejdere (Bindman 1998). Konsekvenserne af stigmatiseringen rækker ind i vigtige fællesskaber, som ikke kan genkende dem på andre måder end i deres »otherness«-konstruktion, som ikke-subjekter. »De prostituerede« har brug for tilgængelig sundheds- og sikkerhedsforanstaltninger og adgang til en kombination af informationer, materiale og myndigheder, som kan hjælpe dem med beskyttelse (ibid.). De har brug for at blive set som en gruppe, der har brug for støtte med den svære situation, som de står i, og hjælp til de komplekse problemer, som de står med. De har brug for, at stigmaet »broken« bliver udfordret og overskredet.

Involveringen i prostitution er en ekskluderende praksis på den måde, at den fastholder »de prostituerede« i underordnede, undertrykkende og grænseskridende relationer og praksisser, samtidig med at prostitutionskontrakten slører magtforholdet som noget gensidigt og udvekslende. Involveringen i prostitution er ekskluderende, fordi den fraholder »de prostituerede« i at træde frem som andet end »prostitueret«. Eksklusionen ses på forhånd i deres økonomiske, sociale og politiske livsomstændigheder. Som en økonomisk nødvendighed uanset hvad og hvordan eller stigmatiseret som »broken« og »at være dømt egnet til prostitution«. Og netop det ekskluderende element ved prostitution gør bruddet svært, fordi eksklusionen fastholder »den enkelte« på mange og subtile måder. Hvorvidt et brud kan fremtræde som en mulighed/realitet, afhænger af de omgivende, støttende relationer både uformelle og professionelle (Hedin & Månsson 2003). Bruddet med prostitution kan ses som en exitproces fra en permanent marginal og skadelig situation, men bruddet er ikke entydigt progressivt og fører ikke nødvendigvis til et sundt helbred eller personlig udvikling. Bruddet åbner snarere op for disintegrerede relationer, manglende økonomiske indkomster og et mangelfuldt socialt netværk. (ibid.). En indsats, som shelteret kan få afgørende betydning for, hvorvidt et brud finder sted eller ej.

5. Interventionsforslag: En indsats rettet mod bruddet med prostitution

Væsentlig for en indsats rettet mod bruddet med prostitution er, at hjælpen og støtten ses som afgørende for, hvorvidt et brud bliver muligt i første

omgang. At bryde med prostitution handler ikke om at træffe en beslutning eller tage et valg. Bruddet lader sig ikke gøre alene ved den fysiske separation. Der skal noget andet og mere til. Min tese er, at dét, som gør det svært for shelterets medarbejdere at hjælpe denne gruppe med at bryde med prostitutionen, er, at indsatsen reproducerer nogle af de ekskluderende processer, som involveringen i prostitution netop indebærer og fører med sig. Problemet er, at offerbilledet ikke gør muligt for de unge piger og kvinder at bliver genkendt og genkende sig selv som subjekter. Shelteret kan ikke erfares som et meningsfuldt fællesskab, og dermed kan de ikke erfare shelterets fællesskab som meningsfuld. Der dannes ikke rum for samhørighed og tilknytning, fordi det kun er den dominerende part (her krisecenteret), der opstiller præmisser for behandlingen og ikke sammen med gruppen af unge piger og kvinder selv.

Shelterets indsats må i stedet kunne etablere inkluderende praksisser. Den må kunne træde frem som et betydningsfuldt fællesskab, der søger at udfordre og overskride de ekskluderende praksisser, som involveringen i prostitution indebærer og fører med sig. Den må kunne skabe mulighed for, at de unge piger og kvinder kan genkendes og genkende sig selv som subjekter. Med et fokus på bruddet med prostitution får »de prostituerede« mulighed for at blive genkendt som subjekter; som nogle, der gerne vil bryde med prostitutionen, og som nogle, der ønsker sig et andet liv. »At det er svært at bryde med prostitution«, kan fungere som et integrerende bånd mellem shelterets medarbejdere og denne gruppe, hvis opgave det bliver at løse denne problematik i et fælles engagement i kraft af meningsfuld dialog. Dette fokus skal netop skabe grobund for at kunne forstå, hvad involveringen i prostitution indebærer og fører med sig. Samtidig åbner fokus på bruddet op for, at det kræver en indsats at bryde med prostitutionen, og det placerer gruppen i en allerede aktiv position. Det er en præstation, som kan udføres med hjælp og støtte fra medarbejderne, og hermed placeres de i en anden position end »behandlere«. Disse unge piger og kvinder få lov til at gøre noget, være aktive og kunne betragte problemet adskilt fra dem selv. Med dette fokus bliver det muligt at generere nogle andre fortællinger om at være involveret i prostitution og om at bryde med prostitution. Shelterets indsats handler ikke om at udligne mangler eller behandle skader, men om at hjælpe den enkelte med processen »at bryde med prostitution« som en problematisk og kompleks, men dog opnåelig bedrift. Fokus på bruddet bevirker også i, at shelterets indsats ikke udelukkende kan tænke bruddet i rent fysisk forstand, men at man må tænke bruddet som en proces, der også er afhængig af sociale og økonomiske aspekter. På nuværende tidspunkt bliver den økonomiske side varetaget i shelterets indsats i form af uddannelses- og færdighedstrænings-programmer, men det sociale aspekt er manglende. Og netop stigmatiseringen af prostitution udgør et væsentligt fokus for shelterets indsats som inkluderende og fællesskabende.

At gøre shelterets indsats inkluderende handler om at gøre den tilgængelig og genkendelig for dem, som den retter sig mod. En måde at gøre indsatsen tilgængelig på er i form af en opsøgende kontakt og synliggjort adgang. En måde at gøre indsatsen genkendelig på er dels tydeliggørelse af bruddet med prostitution, ved at udfordre stigmaer fx »at være dømt egnet til prostitution« og endelig inddragelse af respons og »multiple stories«.

5.1 Opsøgende kontakt og synliggjort adgang

Idet fokus på sextrafficking og tvangen ikke længere alene er det adgangsgivende kort til at opnå shelterets behandling, så må shelteret tænke i andre henvendelsesformer end kun retningsaktioner. Shelterets indsats må rette sig mod alle, som er eller har været involveret i prostitution, fordi involveringen netop ses som problematisk for alle og problematisk i forhold til at skulle bryde med den. Det kræver, at shelterets indsats må række ud over dets fysiske rammer og supplere med en opsøgende kontakt og dialog med de mange piger og kvinder, som stadig er involveret i prostitution, og for hvem dét at bryde med prostitution ikke er en umiddelbar tilgængelig mulighed.

Indsatsen må skabe en forståelse af bruddet med prostitution som en svær og kompliceret proces for de involverede. En proces, som ikke handler om alene at træffe et valg eller tage en beslutning, men en proces, som kan blive mulig med hjælp og støtte. Hjælpen skal fremstå som en mulighedsbetingelse for at kunne bryde med prostitution, men ønsket om at bryde med prostitution kan ikke være kriteriet for at opnå hjælp, da det ikke er alle for, hvem bruddet er en konkret mulighed.

Indsatsen må derfor handle om at få etableret en forbindelse og få opbygget en relation til de involverede med henblik på at få skabt en meningsfuld dialog. De involverede er både dem, som stadig befinder sig i og fortsætter med prostitutionen, og dem, som ønsker at bryde med prostitutionen. At gøre bruddet med prostitution til en mulighed både konkret og praktisk er måske netop betinget af, at indsatsen også retter sig mod dem, som er potentielle brydere. Indsatsen skal afspejle et forsøg på at overskride nogle af de »otherness«-konstruktioner, som gør de involverede ansvarlig for deres situation, ved netop, at hjælpen og støtten henvender sig til alle og ved at skabe en forståelse af, at involveringen kan være problematisk for alle. Forbindelsen og kontakten ud til de aktuelle lokaliteter åbner op for generelt at kunne få mere viden om involveringen i prostitution og problematikker forbundet hermed. Fordi prostitution befinder sig i gråzonen af illegale handler og kriminalitet, og dermed er et svært tilgængeligt område, så er det alligevel vigtigt at forsøge at få skabt forbindelser ude i prostitutionsmiljøerne for overhovedet at kunne komme i kontakt med de mest udsatte. Denne kontakt kan ikke etableres uden konkrete tilbud af hjælp, eksempelvis medicinsk hjælp, mad, et sted at overnatte mv.

Flere programmer og serviceindsatser arbejder med opsøgende kontakter ud fra en erkendelse af, dels at adgangen til hjælp ikke er tilgængelig for alle, og dels at adgangen ikke nødvendigvis er ensbetydende med, at der bliver gjort brug af hjælpen (jf. Rabinovitch 2003). Og netop de opsøgende kontaktpersoner kan få afgørende betydning for, om bruddet med prostitution bliver en konkret og praktisk mulighed. I første omgang kan det være i form af at få et kort eller et have et ansigt på en hjælpende indsats og et sted at gå hen i krisesituationer. I et længere tidsperspektiv kan disse kontakter udgøre et væsentligt og betydningsfuldt socialt netværk for de involverede i prostitution. Den primære opgave for den opsøgende kontakt er at få skabt en dialog med de involverede i prostitution og få formidlet viden og informationer om shelterets hjælpeindsats. PEERS, en canadisk organisation, som også arbejder med prostitution, har valgt at etablere kontakten og opbygge relationen ved at tilbyde et tre-måneders »life skills training program« til personer, der stadig er involveret i prostitution (ibid.).

Som sagt kan den opsøgende kontakt også fungere som en undersøgende instans i forhold til de problematikker, der efterspørges hjælp og støtte til. Denne kunne fungere som en central kilde til at få yderligere kendskab til og erfaringer med situationer og problemer, som involveringen i prostitution indebærer og fører med sig. Herved kan shelteret danne sig et mere omfangsrigt og kvalificeret indtryk af denne involvering, og hvad bruddet med prostitution kræver. I et kontinuerligt perspektiv vil det skabe mulighed for en mere vedkommende og relevant interventionspraksis.

Det er netop indsatsens tilstræbte overskridelse af shelterets »rum« i kraft af sin dialog med og tilstedeværelse i selve lokalmiljøet, der gør den communitybaseret (Cornett et al. 2002). Denne overskridelse gør, at indsatsen kan blive betydningsfuld og vedkommende på to måder; dels ved at styrke den direkte relation til de involverede, og dels ved at kunne forme indsatsen relevant i forhold til de efterspurgte problemer og ønsker.

5.2 Tilgængelighed i form af social genkendelse

Det næste områder handler om at skabe tilgængelighed i form af social genkendelse af disse unge piger og kvinders situation og problemer. Shelterets indsats skal på en gang kunne gribe fat i de problemer, som disse unge piger og kvinder står med, og samtidig kunne støtte dem i at løse dem.

Bruddet med prostitution

At bruddet med prostitution ikke bare handler om at træffe et valg, tydeliggøres af Ebaughs teori om exitprocessen. Hun opdeler processen i fire faser, som strækker sig fra tanken om at stoppe til opbygningen af et nyt liv og identitet. Bruddet sker ikke alene med separationen fra prostitutionen, og bruddet kan ikke ses som en entydig positiv og en lettelsens tid. Den må forstås som en marginal situation, en overgang eller forandring til noget

andet endnu ikke kendt. Michael White har gjort brug af Victor Turners og Van Genneps »rite of passage«, som også søger at fange og begribe denne forandringsproces (White 2000). White bruger en rejsemetafor, som tilfører bruddet andre betydninger og associationer. »The rite of passage« bliver opdelt i tre faser: »Separationsfasen«, hvor personen bryder med det liv, som vedkommende kender, og som skal ses som markeringen af en begyndende rejse; »Den liminale fase«, hvor personens fornemmelse af genkendelighed af at være i verden er fraværende, intet betyder helt det samme som før, og denne fase er karakteriseret med desorientering, forvirring og fortvivlelse, men disse oplevelser skal ikke ses som tilbagefald, skriver White, men netop kendetegnende for denne fase; »Genoptagelsesfasen«, hvor personen når hen til et andet sted i livet, et sted, som bibringer vedkommende en fornemmelse af at være kommet hjem og levet på fortrukne måder (White 2000).

White foreslår, at man konkret kan udstyre den enkelte rejsende med et kort over de oplevelser, som kan forventes med bruddet (ibid.). Dette kort kan fungere som en guide, der tjener til at kunne forudsige og forberede den enkelte på de faser, som bruddet indebærer. Samtidig kan kortet give omgivelserne mulighed for at forstå, hvad bruddet med prostitution kræver for disse unge piger og kvinder. Særlig den liminale fase, der ganske givet vil foregå i shelteret, kan blive forklaret på andre måder end med traumatisering og psykiske konflikter. Den kan netop sammenkædes med bruddet, en bevægelse væk fra noget og hen til noget endnu ukendt. Bruddet sker, idet den enkelte når frem til et fortrukket sted i livet. Selve visualiseringen af rejsen og de dertil knyttede fortællinger og betydninger kan ses som en konkret måde at give gruppen »an-other voice« at tale med og om konsekvenserne af involveringen i prostitution på. Synliggørelsen i form af et kort giver også mulighed for at inddrage andre, der har foretaget en lignende rejse, og giver dem mulighed for at se tilbage på de spor, som rejsen har ført med sig. For de personer, der skal til at foretage rejsen, kan dette virke støttende og befordrende. Kortene kan give grundlag for et fælles engagement. De kan også give anledning til en formaliseret bevidning fra lokalcommunity'et som en form for organiseret communityrespons. Dermed kan disse unge piger og kvinders beretninger om involveringen i prostitution og bruddet hermed bære en anden form for vidnesbyrd i forhold til lokalcommunity'et.

Udfordringer af stigmaet; at være dømt egnet til prostitution

Med et fokus på »at bryde med prostitution« skabes der et grundlag for at modvirke og udfordre stigmaet »at være dømt egnet til prostitution«. Dette stigma kan ses som en internaliseret diskurs, hvis hensigt er at isolere den enkelte fra andre og konteksten (White 1995). Internaliserede diskurser fremstår som sandheder om den enkeltes karakter, personlighed, natur mv. og har en totaliserende effekt på vedkommendes liv. Denne effekt kan udelukke den enkelte fra at få opløst problemet via andre handlemuligheder,

eksempelvis et brud med prostitutionen. For »hvis du er problemet«, så er der jo ikke noget at gøre ved det alligevel (White 1995). PEERS tilbyder et undervisningsprogram, hvor myter og stigmaer forbundet med prostitution inddrages, udfordres og diskuteres (Rabinovitch 2003). Forståelsen af og problematikker ved prostitution bliver ikke tilknyttet den enkelte, men lagt ud i et forum, hvor prostitution bliver synliggjort, talt om og diskuteret, samtidig med at forummet formidler en viden. Et andet projekt rettet mod prostitution i Indien udfordrer stigmatiseringen ved for det første at problematisere selve stigmatiseringen og dens konsekvenser, og for det andet ved at gøre problematiseringen til et fælles grundlag for handling blandt »de prostituerede« (Cornish 2006). Projektet peger på, at for at skabe forandring er det ikke nok at identificere mangler i folks liv, det er nødvendigt at konkretisere og skabe tilgængelige muligheder og problemløsninger bl.a. ved at inddrage konkrete beviser og dokumentering af muligheder og løsninger. Endelig har Carey & Russell (2002) gjort brug af en communityeksternalisering i forhold til en hiv/aidsproblematik i Malawi, hvor problematikken blev personificeret som hr. og fru Aids og brugt i rollespil. Det gav folk anledning til at forholde sig til og snakke om problemet på nye måder. Den tavshed, som omgærer problematikken, bliver brudt, og folk opfordres til og opfordrer hinanden til at forholde sig til den givne problematik på nye måder.

Med et fokus på respons og »multiple stories«

Med fokus på sextrafficking har fortællingerne om misbrug, tvang, vold og udnyttelse været dominerende måder at tale om den tvungne prostitution på i shelteret. White peger på, at disse former for »single-storied« fortællinger skaber risiko for re-traumatisering (White 2004). Ifølge ham er ingen passive modtagere af traumer, fordi personer altid vil sørge for at forhindre traumet og i situationer, hvor det ikke er muligt, vil de forsøge at modificere traumet og/eller dets effekter på deres liv (ibid.). Frem for at se på og spørge efter, hvad som er hændt dem, så skal spørgsmålene i stedet kunne inddrage den enkeltes respons på de oplevelser, som vedkommende har været udsat for. *»Even in the face of overwhelming trauma, people take steps to try to protect and to preserve what they give value to«* (ibid.: 48). Responsen på traumet er baseret på, hvad den enkelte værdsætter, og hvad der er værdifuldt i livet for vedkommende. At få de fortællinger frem både responsfortællingerne og værdi-historierne, kan bidrage til at udvikle *»multi-storied experience of life and of identity«* (ibid.: 60).

Med fokus på respons bliver den enkelte ikke positioneret i en offerrolle fortællende om det forfærdelige, som er hændt vedkommende. Der åbnes op for at fortælle om oplevelserne og involveringen i prostitution på andre måder. *»Life is multi-storied, not single-storied«*, skriver White (1995:28) og peger på, at der altid findes oplevelser, undtagelser og livserfaringer, der kan knyttes til alternative historier. Dette fokus er ikke en tilsidesættelse af,

at disse unge piger og kvinder har været udsat for voldsomme hændelser og situationer, men giver en forståelse af, at man ikke kan efterlade disse unge piger og kvinder kun med offerfortællinger om vold, tvang, misbrug mv. Disse unge piger og kvinder må placeres i mere aktivt handlende position i deres fortællinger og i deres liv, ikke som ansvarlige for det, som er hændt, men som centrale i forhold til det liv, de vil og skal leve.

6. Afslutning

Mit communitypsykologiske projekt har været at hjælpe shelterets medarbejdere med deres indsats rettet mod de unge piger og kvinder, som bl.a. har været udsat for sextrafficking. Sagen er den, at tavshedsproblematikken er et af mig udpeget tema, og undersøgelsen heraf og forslagene knyttet hertil baserer sig på mine antagelser og perspektiver. Jeg har ingen anelse om, hvorvidt shelterets medarbejdere rent faktisk vil kunne gøre brug af mit projekt. Dette fordrer overvejelser omkring, hvordan jeg kan formidle den form for hjælp og assistance, som jeg kan tilbyde, således at eksempelvis krisecenteret i Cambodja overhovedet kan tage stilling til projektet.

Med en communitypsykologisk tilgang giver det kun mening at tage udgangspunkt i udviklingslandenes egne definerede problemer og i et samarbejde finde løsninger hertil. Når man som undersøger ikke træder ind i en lokal sammenhæng med på forhåndsbestemte og udpegede problematikker samt særlige løsninger herpå, så bliver en væsentlig pointe at lade selve forsknings- og undersøgelsesprocessen rykke ud i feltet, ud i praksis. Undersøgelserne må dermed formidles og fungerer som andet end evaluering eller eksperthjælp, og et helt centralt mål med dem bliver at bidrage med konkrete praksistiltag og vidensudvikling.

REFERENCER

- BARRY, K. (1995): *The prostitution of sexuality*, New York University Press, US.
- BHABHA, H.K. (1994): *The location of culture*, Routledge, London & NY.
- BERLINER, P. & HOMMELGAARD (1987): *Kulturforskelle og psykologi, tværkulturel psykologi – muligheder og begrænsninger*, Dansk psykologisk Forlag.
- BERLINER, P. (2001): Transkulturel psykologi. Fra tværkulturel psykologi til communitypsykologi, *Psyke & Logos*, årgang 22, nr.1.
- BERLINER, P. & REFBY, M.H. (2004): Communitypsykologi – en introduktion, I: Berliner, P.: *Fællesskaber – en antologi om communitypsykolog*, Frydenlund, KBH.
- BLOW, A.J. & TIMM, T.M. (2002): Promoting community through family therapy: helping clients develop a network of significant social relationships, *Journal of Systematic Therapies*, Vol.21, No.2.
- BOHAN, J.S. (1997): Regarding gender: essentialism, constructionism and feminist psychology, I: Gergen, M & Davis, S.: *Toward a new psychology of gender*, Routledge, London, GB.

- BULBECK, C. (1998): *Re-orienting western feminisms. Women's diversity in a postcolonial world*, Cambridge University Press, UK.
- BØLMER, T.U. & BERTELSEN, B. (2004): *Prostitution og meninger der brydes...*, Aalborg Universitetsforlag.
- CAREY, M. & RUSSELL, S. (2002): Externalising – commonly asked questions, *The international journal of narrative therapy and community work*, no.2.
- CORNISH, F. (2006): Challenging the stigma of sex work in India: Material context and symbolic change, *Journal of community and applied social psychology*, 16: pp. 462-471.
- CORNETT et al. (2002): Communityudvikling og – rehabilitering. CUR-metoden i psykotraumologisk intervention, *Psyke & Logos* nr.1, pp. 86-106.
- CROSGROVE, L. & MCHUGH, M.C. (2000): Speaking for Ourselves: feminist methods and community psychology, *American journal of community psychology*, vol.28, no.6.
- DANIELSEN, L.B. & RASMUSSEN, H.M. (2001): *Women in Cambodia – a postcolonial feminist perspective on an investigation of the construction of gender roles in a Third World country*, Roskilde Universitet.
- DAVIDSON, J.O. (1998): *Prostitution, Power and Freedom & The sex exploiter*, Polity Press, UK.
- DAVIDSON, J.O. (2001): *The sex exploiter. Theme paper for the Second World Congress against commercial exploitation*, <http://www.focalpoint.org/yokohama/theme-papers/theme4.htm>.
- DAVIDSON, J.O. (2002): The rights and wrongs of prostitution. *Hypatia* vol.17, no.2.
- DAVIDSON, J.O. (2006): Will the real sex slave please stand up, *Feminist Review* 83.
- DERKS, A. (2004): The broken women of Cambodia, I: Micollier, E. (ed.): *Sexual cultures in East Asia. The social construction of sexuality and sexual risk in a time of AIDS*, s.127-153, RoutledgeCurzon, London.
- DOEZEMA, J. (1998): Forced to Choose: Beyond the Voluntary v. Forced Prostitution Dichotomy, I: Kempadoo, K. & Doezema, J. (ed.): *Global Sex Workers. Rights, Resistance and Redefinition*, Routledge, NY & London.
- ECPAT, *The psychosocial rehabilitation of children, who have been commercially sexually exploited*, http://www.ecpat.com/eng/Ecpat_inter/projects/training_caregivers/training.asp.
- FARLEY, M. (ed.) (2003): *Prostitution, trafficking, and traumatic stress*, The Haworth Press Inc, US.
- FARLEY, M. et al. (2003): Prostitution and Trafficking in nine countries: an update on violence and posttraumatic stress disorder, I: Farley, M. (ed.): *Prostitution, trafficking, and traumatic stress*, The Haworth Press Inc., US.
- FOUCAULT, M. (1982): The subject and power, I: Dreyfuss & Rabinow (eds.): *Michel Foucault Beyond Structuralism and Hermeneutics*, Chicago University Press, Chicago.
- FREED, W. (2003): From Duty to Despair: Brothel Prostitution in Cambodia, I: Farley, M. (ed.): *Prostitution, trafficking, and traumatic stress*, The Haworth Press Inc., US.
- GERGEN, K. et al. (1996): Psychological science in cultural context, *American Psychologist*, May.
- GERGEN, K. (1997): *Virkelighed og relationer. Tanker om sociale konstruktioner*, Dansk psykologisk Forlag.
- GERGEN, K. (1999): Social construction and the transformation of identity politics, I: Newman, F. & Holzman, L. (ed.): *End of knowing: a new developmental way of learning*, Routledge, NY.
- HEDIN, U. & MÅNSSON, S.A. (2003): The importance of supportive relationships among women leaving prostitution, I: Farley, M. (ed.): *Prostitution, trafficking, and traumatic stress*, The Haworth Press Inc., US.

- HERMAN, J.L. (2003): Hidden in Plain Sight: Clinical Observations on prostitution, I: Farley, M. (ed.): *Prostitution, trafficking, and traumatic stress*, The Haworth Press Inc., US.
- HILHORST, D. (2003): *The real world of NGOs. Discourses, diversity and development*, Zed Books Ltd, London & NY.
- JEFFREY, L.A. (2002): *Sex and borders. Gender, National identity, and Prostitution policy in Thailand*, University of Hawai'i Press, Honolulu.
- JEFFREYS, E. (2004): *China, Sex and Prostitution*, RoutledgeCurzon, London.
- KEMPADOO, K. & DOEZEMA, J. (1998) (ed.): *Global Sex Workers. Rights, Resistance, and Redefinition*, Routledge, NY & London.
- LAUSTRUP, C. (2000): *Jeg gør det kun engang imellem...En kvalitativ sociologisk undersøgelse om prostitutionens fastholdende faktorer*, Københavns Universitet, KBH.
- LEDGERWOOD, J. (1990): *Changing Khmer conceptions of gender: women, stories, and the social order*, UMI.
- LEIDHOLT, D.A. (2003): Prostitution and trafficking in women: an intimate relationship, I: Farley, M. (ed.): *Prostitution, trafficking, and traumatic stress*, The Haworth Press Inc., US.
- LIM, L.L. (1998): *The sex sector. The economic and social base of prostitution in South-east Asia*, International Labour Office, Geneva.
- MADIGAN, S. & LAW, I. (1998): *Praxis – situating discourse, feminism and politics in narrative therapies*, The Cardigan Press, Canada.
- MOHANTY, C.T. (2003): *Feminisme without borders. Decolonizing theory, practicing solidarity*, Duke University Press, Durham & London.
- MONTGOMERY, H. (2001): *Modern Babylon? Prostituting children in Thailand*, Berghahn Books, NY, USA.
- NISSEN, M. (2004): Communities og interpellierende fællesskaber, I: Berliner, P.: *Fællesskaber – en antologi om communitypsykolog*, Frydenlund, KBH.
- O'NEILL, M. (2001): *Prostitution and feminism. Towards a politics of feeling*, Polity Press, UK.
- ONG, A. & PELETZ, M.G. (1995): *Bewitching women, pious men: Gender and body politics in Southeast Asia*, University of California Press.
- RABINOVITCH, J. (2003): PEERS: The prostitutes' empowerment, education and resource society, I: Farley, M. (ed.): *Prostitution, trafficking, and traumatic stress*, The Haworth Press Inc., US.
- RAYMOND, J. (2003): Ten reasons for Not legalizing prostitution and a legal response to the demand for prostitution, I: Farley, M. (ed.): *Prostitution, trafficking, and traumatic stress*, The Haworth Press Inc., US.
- PEACH, L.J. (2005): Sex slaves or sex workers? Cross-cultural and comparative religious perspectives on sexuality, subjectivity, and moral identity in anti-sex trafficking discourse, *Culture and Religion*, vol.6, no.1, marts.
- REFBY, M.H. (2001): En ny kontekstualitet; hvem 'ejer' symptomerne – individet eller fællesskaberne?, *Psyke & Logos*, 22, pp. 60-71.
- PHETERSEN, G. (1996): *The prostitute Prism*, Amsterdam University Press.
- ROSE, N. (1998): *Inventing our selves – psychology, power and personhood*, Cambridge University Press, UK.
- SCOULAR, J. (2007): *The 'subject' of prostitution. Interpreting the discursive, symbolic and material position of sex/work in feminist theory*, downloaded fra <http://fty.sagepub.com>.
- STØLEN, K.A. & VAA, M. (ed.) (1991): *Gender and change in developing countries*, Norwegian University Press.
- SURTEES, R. (2003): Rape and sexual transgression in Cambodian society, I: Mander-son, L. & Bennett, L.R.: *Violence against women in Asian society*, RoutledgeCurzon, London.

- TARR, A. & AGGLETON, P. (1999): Young people and HIV in Cambodia: meanings, contexts and sexual cultures, *AIDS Care* vol.11, issue 3, pp.375-384.
- TROUNG, T. (1990): *Sex, money and morality: prostitution and tourism in Southeast Asia*, Zed Books, London.
- THORBEK, S. & PATTANAIK, B. (ed.) (2002): *Transnational prostitution: Changing patterns in a global context*, Zed Book, London.
- UNESCAP rapport (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific) (2000): *Sexually abused and sexually exploited children and youth in Cambodia. A qualitative assessment of their health needs and available services in selected provinces*.
- WARBURTON, J. (2001): *Prevention, protection and recovery*, http://www.ecpat.net/eng/Ecpat_inter/projects/monitoring/wc2/yokohama_theme_prevention_recovery.pdf.
- WHITE, M. (2006): *Narrativ teori*, Hans Reitzels Forlag, KBH.
- WHITE, M. (2000): *Reflections on narrative practice: essays and interviews*, Dulwich Centre Publication, Adelaide, Australien.
- WHITE, M. (1995): *Re-authoring lives: Interviews and essays*, Dulwich Centre Publication, Adelaide, Australien.